

විශේෂ සටහන 1 ශ්‍රී ලංකාවේ නිර්-උද්ධමන (උද්ධමනය පහළ යෑමේ) ක්‍රියාවලිය

1

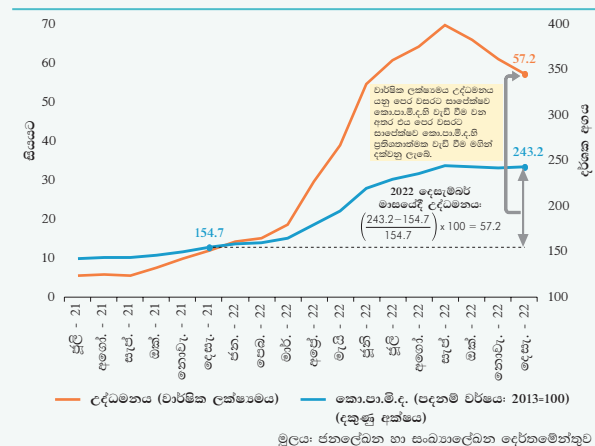
2022 වසරේ දී පැවති ඉහළ උද්ධමනය ගෝලීය සංසිද්ධියකි. කොවිඩ්-19 වසංගතයත් සමග ඉතා ලිහිල් වූ මුදල් සහ රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිවල පසු බලපෑම, රුසියාව සහ යුක්‍රේනය අතර යුද්ධය හේතුවෙන් ඉන්ධන හා ඉන්ධන නොවන වෙළඳ භාණ්ඩ හිඟය තවදුරටත් උග්‍ර වීම සහ සැපයුම් ක්‍රියාවලියේ ගැටලු හා සමගාමීව සැපයුම් ධාරිතාව සීමා වීම ආදියෙහි බලපෑම පිළිබිඹු කරමින් 2022 වසරේ දී ගෝලීය උද්ධමනය සියයට 8.8ක් (IMF, 2023) දක්වා ඉහළ ගියේය. ගෝලීය මෙන්ම දේශීය සාධක මගින් ඇති වූ බලපෑම හේතුවෙන්, නිදහසින් පසු ඉතිහාසයේ මෙතෙක් වාර්තා වූ විශාලතම මිල ඉහළ යෑම් වාර්තා කරමින් 2022 වසරේ දී පෙර නොවූ පරිදි ඉහළ උද්ධමනයක් ශ්‍රී ලංකාව විසින් ද අත්විඳින ලදී. කෙසේ වෙතත්, 2022 වසර අවසාන කාලයේදී නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලියක මූලික සලකුණු පෙන්නුම් කරමින් උද්ධමනය එහි උපරිම මට්ටමේ සිට පහළ යෑම ආරම්භ විය. ඉදිරි කාලය තුළ දී ඉලක්කගත මට්ටම් දක්වා උද්ධමනය පහළ යෑම සඳහා සාධක කිහිපයකින් සහාය ලැබෙනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. උද්ධමන අපේක්ෂා කෙරෙහි අහිතකර බලපෑම් ඇති කරමින් උද්ධමනය පිළිබඳව විවිධ වැරදි වැටහීම් සහ වැරදි අර්ථකථන හේතුවෙන් මහජනතාව ව්‍යාකූලත්වයට පත් වන පසුබිමක් තුළ, උද්ධමනය සහ නිර්-උද්ධමනය පිළිබඳ සංකල්ප සහ පසුගිය කාලයේදී ගෝලීය වශයෙන් නිර්-උද්ධමනය පැවති අවස්ථා සහ ඒවායේ ලක්ෂණ මෙන්ම, විශේෂයෙන්ම ශ්‍රී ලංකාවේ අපේක්ෂිත නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලිය පිළිබඳව, අවබෝධ කර ගැනීම වැදගත් වේ.

උද්ධමනය පිළිබඳ සංකල්පය

උද්ධමනයේ වෙනස්වීම ඇතැම්විට මිල මට්ටමේ අනුරූප වෙනස් වීමක් යනුවෙන් වැරදි ලෙස අර්ථකථනය කෙරේ. පාරිභෝගික මිල දර්ශකයක් මගින් මනිනු ලබන පොදු මිල මට්ටම මගින් ආර්ථිකයේ සියලුම මිල ගණන්වල සාමාන්‍යය නියෝජනය කරනු ලබයි. ශ්‍රී ලංකාවේ මිල මට්ටම් පිළිබඳ වඩාත් බහුලව භාවිත වන මිනුම් වන්නේ කොළඹ පාරිභෝගික මිල දර්ශකය (කො.පා.මි.ද.) සහ ජාතික පාරිභෝගික මිල දර්ශකය (ජා.පා.මි.ද.) වේ. එහෙත්, උද්ධමනය යනු කාලයත් සමග පොදු මිල මට්ටම ඉහළ යන වේගය වන අතර, එය සාමාන්‍යයෙන් කාලපරිච්ඡේද දෙකක් අතර, පාරිභෝගික මිල දර්ශකයේ ප්‍රතිශතාත්මක වෙනස ලෙස දැක්වේ. එබැවින්, පෙර කාලපරිච්ඡේදය හා සැසඳීමේදී උද්ධමනය පහළ යෑම මගින් පොදු මිල මට්ටමේ පහත වැටීමක් නිරූපණය වීම අනිවාර්ය නොවන අතර පොදු මිල මට්ටම වැඩිවීමේ වේගය අඩුවීමක් එමගින් පෙන්නුම් කෙරේ.

උද්ධමනය ගණනය කිරීම සඳහා බහුලවම භාවිත වන මිනුම් වන්නේ පාරිභෝගික මිල දර්ශකයේ වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය වෙනස් වීම සහ මාසික ලක්ෂ්‍යමය වෙනස් වීම වේ. පෙර මාසයට සාපේක්ෂව සලකා බලනු ලබන මාසයේ මිල හැසිරීම් වෙනස්වීම පිළිබඳ තක්සේරු කිරීම මාසික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනය ගණනය කිරීම මගින් සිදුවේ. එබැවින්, මෙම ගණනය කිරීම 'මිල ගණන්වල ගතිකතාව (price momentum)' හෝ 'උද්ධමනයෙහි ගතිකතාව (momentum of inflation)' ලෙස ද හැඳින්වේ. කෙසේ වෙතත්, පාරිභෝගික මිල දර්ශකයේ වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය වෙනස මගින් මනිනු ලබන උද්ධමනය, සලකා බලනු ලබන මාසයේ මිල ගණන් වෙනස්වීම් සහ ඊට අනුරූපව වසරකට පෙර වාර්තා වූ මිල ගණන් වෙනස්වීම් යන සාධක දෙක මත රඳා පවතී. වසරකට පෙර වාර්තා වූ මිල ගණන් වෙනස්වීම 'පදනම් බලපෑම (base effect)' ලෙස හඳුන්වනු ලබන අතර, එය පදනම් කාලපරිච්ඡේදයේ (එනම් වසරකට පෙර) මාසික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනය වෙනස් වීම හරහා වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනයේ වෙනසට දායක වේ. කො.පා.මි.ද.හි (පදනම් වර්ෂය 2013=100)¹ සහ වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනයෙහි මෑතකාලීන හැසිරීම් රූප සටහන වි.ස. 1.1හි දැක්වේ. එම රූප සටහන මගින් යම් මාසයක (උදා. 2022 දෙසැම්බර්) වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනය අනුරූප මාසයේ පාරිභෝගික මිල දර්ශකය සහ මාස 12කට පෙර (එනම් 2021 දෙසැම්බර්) එහි අගය මත රඳා පවතින බව නිරූපණය කරයි.

රූප සටහන වි.ස. 1.1
කො.පා.මි.ද.හි හැසිරීම සහ උද්ධමනය

1 2023 පෙබරවාරි මාසයේ දී ජනලේඛන හා සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් කො.පා.මි.ද. (පදනම් වර්ෂය 2013=100) ගණනය කිරීම නවතා දමන ලද අතර, එය කො.පා.මි.ද. (පදනම් වර්ෂය 2021=100) ලෙස සංශෝධනය කරන ලදී. 2023 ජනවාරි මාසයේ සිට කො.පා.මි.ද. (2021=100) මත පදනම්ව ගණනය කරන ලද උද්ධමන (වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය) අගයයන් ලබා ගත හැකිය.

තවද, සලකා බලනු ලබන කාලපරිච්ඡේදයේ මාසික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනය (ගතික බලපෑම) සහ මාස 12කට පෙර අනුරූප කාලපරිච්ඡේදයේ පැවති මාසික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනය (පදනම් බලපෑම) අතර වෙනස මගින් වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනයේ මාසික වෙනස දළ වශයෙන් ගණනය කළ හැකිය.² එබැවින්, ශ්‍රී ලංකාවේ උද්ධමන හැසිරීම ගණනය කිරීම සඳහා, විශේෂයෙන්ම අපේක්ෂිත නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලිය තක්සේරු කිරීම සඳහා, වසරකට පෙර කාලපරිච්ඡේදය තුළ පැවති මිල මට්ටම්වල හැසිරීම එනම්, සංඛ්‍යාතමය පදනම් බලපෑම සහ මිල මට්ටම්වල අපේක්ෂිත අනාගත හැසිරීම එනම්, අපේක්ෂිත මිල ගතිකතාව පිළිබඳව පැහැදිලි අවබෝධයක් තිබිය යුතුය. රූප සටහන වි.ස. 1.2 මගින් මිලෙහි ගතිකතාව සහ පදනම් බලපෑම අනුව මෑතකාලීන උද්ධමනයේ වෙනස්වීම් නිරූපණය කරයි. විශේෂයෙන්ම වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනය අඩු මට්ටමක පවතින කාලපරිච්ඡේද තුළ දී, මිලෙහි ගතික බලපෑම සහ පදනම් බලපෑම එකතු කිරීම මගින් වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනයේ මාසික වෙනස දළ වශයෙන් ගණනය කළ හැකි බව එම රූප සටහනෙන් නිරූපණය කරයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ උද්ධමනය සඳහා හේතු වන සාධක

කුඩා විවෘත ආර්ථිකයක් වන ශ්‍රී ලංකාවේ සමස්ත උද්ධමනය, දේශීය උද්ධමනය මෙන්ම ආනයනික උද්ධමනය මත රඳා පවතී. දේශීය උද්ධමනය කෙරෙහි ඉල්ලුම් අංශයේ සාධක, සැපයුම් අංශයේ සාධක සහ අනාගත උද්ධමනය පිළිබඳ ආර්ථික පාර්ශ්වකරුවන්ගේ අපේක්ෂා බලපායි. ආර්ථික වර්ධනය හා එහි ප්‍රතිඵල, අනාගත මිල විචලනයන් පිළිබඳ මහජනතාවගේ අපේක්ෂා සහ ආර්ථිකයේ සමස්ත ඉල්ලුම් තත්ත්වයන්ට බලපෑම් කිරීම අරමුණු කරගත් සාර්ව ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති (එනම්, මුදල් ප්‍රතිපත්තිය සහ රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය) ඉල්ලුම් අංශයේ සාධක වන අතර, රජයේ සැපයුම් අංශයේ ප්‍රතිපත්තිවල ප්‍රතිඵල හෝ ස්වාභාවික විපත්, ගෝලීය සිදුවීම් වැනි වෙනත් බාහිර තත්ත්වයන් සැපයුම් අංශයේ සාධක වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ ජනතාව සැලකිය

² පහත ගණිතමය නිරූපණයෙන් පෙන්වා දී ඇති පරිදි වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනයේ ගණිතමය නිරූපණය ආසන්නව ගණනය කළ පසු, අනුයාත මාස (p_t) සහ ඊට අනුරූප මාස 12කට පෙර පැවති පාරිභෝගික මිල දර්ශක අගය (p_{t-12}) මත රඳා පවතියි.

$$\pi_t = \left[\frac{p_t - p_{t-12}}{p_{t-12}} \right] \times 100 \approx [\ln p_t - \ln p_{t-12}] \times 100$$

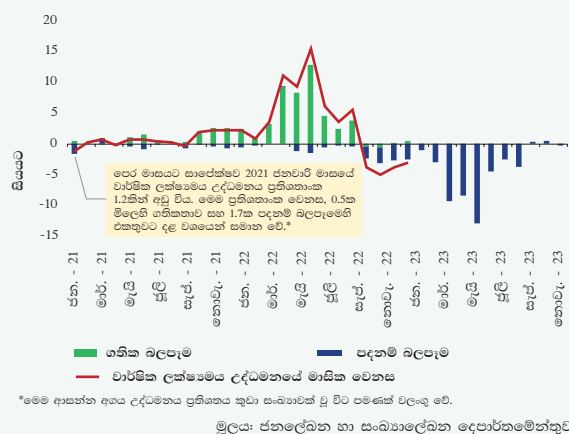
ස්වභාවික ලඝුගණක (natural logarithms, $\ln$) භාවිතයෙන් වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනයේ ගණිතමය නිරූපණය ආසන්නව ගණනය කළ පසු, අනුයාත මාස දෙකක වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනයේ වෙනස පහත පරිදි දැක්විය හැකිය.

$$\pi_t - \pi_{t-1} \approx \{[\ln p_t - \ln p_{t-12}] - [\ln p_{t-1} - \ln p_{t-13}]\} \times 100$$

$$\pi_t - \pi_{t-1} \approx \{[\ln p_t - \ln p_{t-1}] - [\ln p_{t-12} - \ln p_{t-13}]\} \times 100$$

සලකා බලනු ලබන විචල්‍යය (එනම් උද්ධමනය) ප්‍රතිශතාත්මක අගය අනුව කුඩා සංඛ්‍යාවක් වූ විට පමණක් ස්වභාවික ලඝුගණක භාවිත කරමින් දළ වශයෙන් ගණනය කිරීම වලංගු වන බව සැලකිය යුතු කරුණකි.

රූප සටහන වි.ස. 1.2
මිලෙහි ගතික බලපෑම සහ පදනම් බලපෑම අනුව
උද්ධමනයේ හැසිරීම
(කො.පා.ම.ද. මත පදනම්, 2013=100)

*මෙම ආසන්න අගය උද්ධමනය ප්‍රතිශතය කුඩා සංඛ්‍යාවක් වූ විට පමණක් වලංගු වේ.

මූලාශ්‍රය: ජනලේඛන හා සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව

යුතු ආනයනික භාණ්ඩ ප්‍රමාණයක් පරිභෝජනය කරන බැවින්, ගෝලීය වෙළඳ භාණ්ඩ මිල ගණන්වල විචලනයන් ද රටේ උද්ධමනය කෙරෙහි බලපානු ලබයි. මීට අමතරව, විනිමය අනුපාතිකයේ වෙනස්වීම් ද උද්ධමනය කෙරෙහි බලපායි. නිදසුනක් වශයෙන්, එ.ජ. ඩොලරයට සාපේක්ෂව ශ්‍රී ලංකා රුපියල අවප්‍රමාණය වීම මගින් (බොහෝ ආනයන එ.ජ. ඩොලරයට අනුව අගය කර ඇති බැවින්) දේශීය ව්‍යවහාර මුදල් අනුව ආනයන මිල ගණන් ඉහළ යනු ඇත.

නිර්-උද්ධමනය යනු කුමක්ද?

නිර්-උද්ධමනය යනු ආර්ථිකයක පොදු මිල මට්ටම ඉහළ යාමේ වේගය අඩුවීමක් ලෙස අර්ථකථනය කළ හැකිය. මීට අමතරව, වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය උද්ධමනය නිරසාර පදනමින් පහළ යෑමක් ලෙස ද එය අර්ථ දැක්විය හැක. නිර්-උද්ධමනය යනු, උද්ධමනය අපේක්ෂිත මට්ටමට ළඟා වී මිල ස්ථායීතාව යථා තත්ත්වයට පත් වන තෙක් කෙටි කාලීනව සිට මැදි කාලීනව සිදුවන ක්‍රියාවලියකි. ඉහළ උද්ධමනයක් පැවතීමෙන් අනතුරුව නිර්-උද්ධමනය ඇති වීම, අවධමනයෙන් වෙනස් වන බව සැලකිල්ලට ගැනීම වැදගත් වන අතර, අවධමනය යනු සාමාන්‍ය මිල මට්ටම් නිරසාර පදනමකින් පහළ යෑම වේ. නිර්-උද්ධමන මගින් උද්ධමනය පහළ මට්ටමකට ළඟා වන අතර, එවැනි කාලපරිච්ඡේදයක් තුළදී ද මිල ගණන් ඉහළ ගියද එය අඩු වේගයකින් සිදු වේ.

සාමාන්‍යයෙන්, මුදල් ප්‍රතිපත්තිය දැඩි කිරීම මෙන්ම සැපයුම් අංශයේ තත්ත්වයන් හිතකර වීම හේතුවෙන් ක්‍රමානුකූලව නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලිය සිදු වේ. උද්ධමනය නැවත ඉලක්කගත මට්ටමට ගෙන ඒම සහ ඉන් අනතුරුව නිරසාර මට්ටමක පවත්වා ගැනීම මුදල් ප්‍රතිපත්තිය දැඩි කිරීමෙහි අරමුණ වේ. නිර්-උද්ධමනය සඳහා ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන ප්‍රතිපත්ති හේතුවෙන් ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම් පහළ යෑම සහ

විරැකියාව ඉහළ යෑම වැනි අහිතකර තත්ත්වයන් කෙටි කාලීනව ඇති විය හැකිය. කෙසේ වෙතත්, කෙටි කාලීන අහිතකර තත්ත්වයන්ට සාපේක්ෂව උද්ධමනය ඉහළ යෑම හේතුවෙන් ආර්ථිකයට වන අවහිරතා අඩු වීම මගින් ආර්ථිකයට ලැබෙන දිගු කාලීන වාසි ඉතා වැඩි වේ. මේ අතර, දිගු කාලීනව පවතින අවධමනය ආර්ථික කටයුතු කෙරෙහි අහිතකර ලෙස බලපෑ හැකි බැවින්, ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින් විසින් නිර්-උද්ධමන කාලපරිච්ඡේදයන් අතරතුර අනාගතයේදී ඇති විය හැකි අවධමනය මගින් සිදු විය හැකි අවදානම් පිළිබඳ සුපරීක්ෂාකාරී විය යුතුය (Bernanke, 2012).

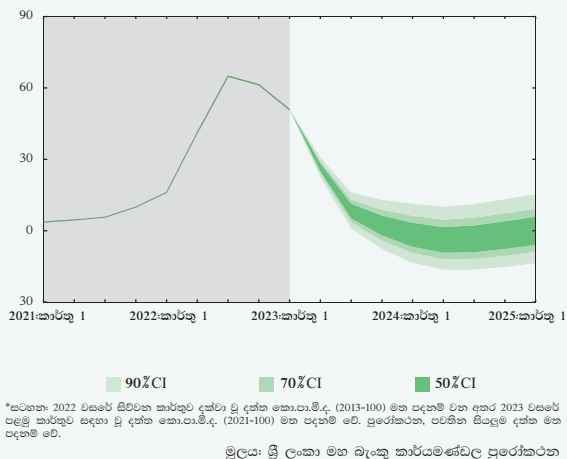
ගෝලීය වශයෙන් සැලකිය යුතු නිර්-උද්ධමනයන් පැවති කාලපරිච්ඡේද වාර්තා වී තිබේ. 1980 දශකයේ මුල් කාලයේ දී එක්සත් ජනපද ගෙඩරල් සංවිත බැංකුවෙහි අධිපති ධූරය පොල් චොල්කර් විසින් දැරූ සමයේ, එක්සත් ජනපදයේ උද්ධමනය අඩුවීම පුළුල් ලෙස සාකච්ඡා කරන ලද සාර්ව ආර්ථික ප්‍රතිඵලයකි (මෙය 'වොකර් නිර්-උද්ධමනය (Volcker disinflation)' ලෙස හැඳින්වේ). 1970 දශකයේ සහ 1980 දශකයේ මුල් කාලයේදී එක්සත් ජනපදයේ පොදු මිල මට්ටම් සැලකිය යුතු ලෙස ඉහළ ගියේය. කෙසේ වෙතත්, එක්සත් ජනපද ගෙඩරල් සංවිත බැංකුව විසින් ක්‍රියාත්මක කරන ලද දැඩි මුදල් ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාමාර්ග හේතුවෙන් වාර්ෂික උද්ධමන අනුපාතිකය, 1980 වසරේදී පැවති සියයට 13.5ක උපරිමයක සිට 1983 වසර වන විට සියයට 3.2ක් දක්වා පහළ ගියේය. මෙම කාලපරිච්ඡේදය තුළ එක්සත් ජනපද ආර්ථිකය අවපාත ද්විත්වයකට මුහුණ දුන් අතර, ඒවා නිර්-උද්ධමනය සඳහා ක්‍රියාත්මක කළ ප්‍රතිපත්ති හේතුවෙන් එම ආර්ථික අවපාත ඇති වූ බවට බොහෝ විට සැලකේ. කෙසේ වෙතත්, 'චොල්කර් නිර්-උද්ධමනය' මගින් 1980 සහ 1990 දශකවල එක්සත් ජනපදයේ දිගු කාලීන ආර්ථික වර්ධනය සඳහා අවශ්‍ය පදනම සපයන ලදී. මේ අතර, 1970 දශකයේ මුල් කාලයේදී ජපානය සහ ජර්මනිය තුළ ද ඉහළ උද්ධමන මට්ටමක් වාර්තා විය. කෙසේ වෙතත්, 1970 දශකයේ අග භාගය වන විට මෙම රටවල් දෙක තුළ අනෙකුත් දියුණු ආර්ථිකයන්ට සාපේක්ෂව අඩු උද්ධමනයක් වාර්තා විය. දිගු කාලීනව උද්ධමනය මූල්‍ය සංසිද්ධියක් යන අවබෝධය මත පදනම්ව, අදාළ රජයන් සහ මහ බැංකු දැඩි විනයකින් ක්‍රියාත්මක වීම මෙම නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලියේ සාර්ථකත්වයට හේතු විය (Nelson, 2007). තවද, ඵලදායීතාව වැඩිදියුණු කිරීම ද නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලිය සඳහා උපකාරී වේ. සැපයුම් අංශයේ ඵලදායී ප්‍රතිපත්ති හරහා දිගු කාලීනව විභව දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය වර්ධනය කිරීම තුළින් සමස්ත ඉල්ලුම් පීඩන අඩු කළ හැකිය. 1970 දශකයේ සහ 1980 දශකයේ මුල් කාලයේදී ඉහළ මට්ටම්වල පැවති ගෝලීය උද්ධමනය සැලකිය යුතු ලෙස පහළ යෑම සඳහා ඵලදායීතාව ඉහළ නැංවීම, නියාමන සීමා ඉවත් කිරීම සහ ගෝලීයකරණය ඉහළ යෑම වැනි සාධක ද හේතු වූ බව සැලකේ (Rogoff, 2004).

ශ්‍රී ලංකාවේ අපේක්ෂිත නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලිය

අපේක්ෂා කළ පරිදි නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලිය ආරම්භ වී ඇති බව තහවුරු කරමින් ශ්‍රී ලංකාවේ උද්ධමනය 2022 සැප්තැම්බර් මාසයේදී වාර්තා වූ එහි උපරිම මට්ටම වන සියයට 70 (වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය පදනම මත) සිට පහළ යෑම ආරම්භ විය. මෙම ක්‍රියාවලිය සඳහා දැඩි මුදල් සහ රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති හේතුවෙන් අඩු වූ සමස්ත ඉල්ලුම් පීඩන, දේශීය සැපයුම් තත්ත්වයන්හි අපේක්ෂිත වර්ධනයන්, විදේශීය අංශයේ ක්‍රියාකාරීත්වය වැඩිදියුණු වීම, ගෝලීය වෙළඳ භාණ්ඩ මිල ගණන් පහළ යෑම, සහ එවැනි පහළ යෑම් දේශීය වෙළඳපොළ වෙත සම්ප්‍රේෂණය වීම ආදී ආර්ථික සාධක මගින් සහාය ලැබෙනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. සංඛ්‍යානමය වශයෙන් සලකා බැලීමේදී නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලිය සඳහා මිලෙහි ගතිකතාව සහ පදනම් බලපෑම යන සාධක ද්විත්වයම හේතු වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරෙන අතර, මේ අතුරින් පදනම් බලපෑම වැඩි වශයෙන් දායකත්වයක් ලබා දෙනු ඇත.

තවද, සංඛ්‍යානමය සාධකවල බලපෑම් උද්ධමනය සඳහා හේතු වන සාධක සහ අපේක්ෂිත ආර්ථික ප්‍රවණතා මගින් තක්සේරු කළ හැකිය. 2023 සහ 2024 වසරවලදී ගෝලීය උද්ධමනය පහත යනු ඇතැයි ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල (2023) අපේක්ෂා කරයි. ගෝලීය වෙළඳ භාණ්ඩ මිල ගණන්වල අපේක්ෂිත පහළ යෑම නියමිත පරිදි සහ විනිවිදභාවයෙන් යුතුව දේශීය වෙළඳපොළ වෙත සම්ප්‍රේෂණය වන්නේ නම් ආනයනික උද්ධමනයෙහි මිලෙහි ගතිකතාව 2023 වසරේ දී සැලකිය යුතු ලෙස පහළ මට්ටමක තබා ගත හැකිය. තවද, ගෙවුම් ශේෂ වර්ධනය වීම මධ්‍යයේ, විනිමය අනුපාතිකය ස්ථායී ලෙස පැවතීම මේ සඳහා උපකාරී වනු ඇත. මෑතකදී දක්නට ලැබුණු එ.ජ. ඩොලරයට සාපේක්ෂව ශ්‍රී ලංකා රුපියල අතිප්‍රමාණය වීම අඛණ්ඩව පැවතියහොත් ආනයනික උද්ධමනය පහළ යෑමට සහ මෙම ආනයන හා සම්බන්ධ වතු බලපෑම් අඩු කිරීමට එය උපකාරී වන අතර ම, එමගින් නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලියට සහාය ලැබෙනු ඇත. මේ අතර, ශ්‍රී ලංකා රුපියල සැලකිය යුතු ලෙස අවප්‍රමාණය වීම සහ ගෝලීය වෙළඳ භාණ්ඩ මිල ගණන් ඉහළ යෑම පිළිබිඹු කරමින් 2022 වසරේ දී ශ්‍රී ලංකාවේ ආනයන මිල ගණන් අසමානුපාතික ලෙස ඉහළ ගියේය. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස, විශේෂයෙන් ම 2022 වසරේ මැද භාගයේ දී පමණ ආනයනික වෙළඳ භාණ්ඩ මිල ගණන් මාසික ලක්ෂ්‍යමය පදනම මත විශාල ලෙස ඉහළ ගියේය. මෙම ඉහළ යෑම 2023 වසරේ දී සැලකිය යුතු සාමාන්‍යමය පදනම් බලපෑමක් හරහා ආනයනික උද්ධමනයට හිතකර ලෙස බලපානු ඇති අතර, එය නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලියට සහාය වෙනු ඇත (රූප සටහන වි.ස. 1.2). මේ අතර, දේශීය උද්ධමනය සලකා

රූප සටහන වි.ස. 1.3
මතුපිට උද්ධමන පුරෝකථන
කො.පා.මි.ද.* (කාර්තුමය සාමාන්‍යය, වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය, %)

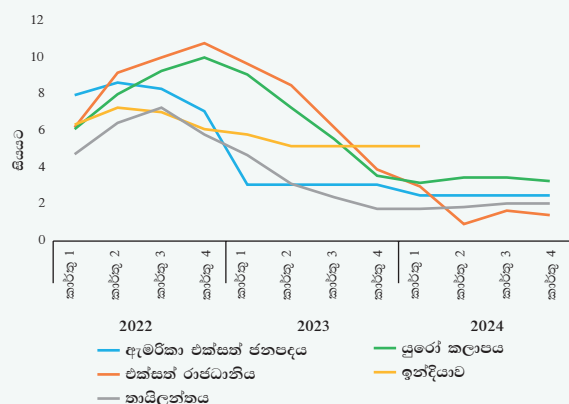
බැලීමේ දී, පෙර නොවූ අන්දමේ මුදල් ප්‍රතිපත්තිය දැඩි කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ග සහ අතිශය දැඩි රාජ්‍ය මූල්‍ය ස්ථාවරය හේතුවෙන් මිල ඉහළ යෑම සැලකිය යුතු ලෙස අඩු වනු ඇතැයි ඇස්තමේන්තු කර ඇත. මීට අමතරව, පසුගිය මාස කිහිපය තුළ දී දේශීය සැපයුම් තත්ත්වයන්හි යම් වර්ධනයක් දක්නට ලැබුණි. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස, ආහාර උද්ධමනය හා සම්බන්ධ මිල ඉහළ යෑම් ඇතැම් මාසවලදී සෘණ අගයන් ද වාර්තා කළේය. උද්ධමනය පහළ දැමීමේ ප්‍රයත්නයට සහාය වෙමින් වැඩිදියුණු වූ සැපයුම් තත්ත්ව 2023 වසරේදී ද අඛණ්ඩව පවතිනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. මේ අතර, විවිධ බදු සම්බන්ධයෙන් රජය විසින් සිදු කරන ලද වෙනස්කම් මෙන්ම 2022 වසරේ සහ 2023 වසරේ මුල් කාලයේදී උපයෝගීතා ගාස්තු සංශෝධන කිරීම, සහ ඒවායේ චක්‍ර බලපෑම් පොදු මිල මට්ටම එක් වරක් පමණක් ඉහළ යෑමට හේතු විය. තවද, ගෙවුම් ශේෂ අර්බුදය හේතුවෙන් දේශීය සැපයුම් තත්ත්වයේ දක්නට ලැබුණු බොහෝ හිඟතා සහ අවහිරතා හේතුවෙන් 2022 වසරේ දී සැපයුම් අංශයේ සාධක උද්ධමනය සඳහා සැලකිය යුතු බලපෑමක් ඇති කළේය. සැපයුම් අවහිරතා මෙන්ම බදු සහ උපයෝගීතා ගාස්තු ඉහළ දැමීම හේතුවෙන් 2022 වසරේදී දේශීය මිල ගණන්, මාසික ලක්ෂ්‍යමය පදනම මත ඉහළ ගිය අතර ඒ හේතුවෙන් වූ සැලකිය යුතු සංඛ්‍යාතමය පදනම් බලපෑම 2023 වසරේ දී උද්ධමනය සඳහා හිතකර ලෙස බලපානු ඇත (රූප සටහන වි.ස. 1.2). එම නිසා, මිල ගණන් ඉහළ යෑම මන්දගාමී වීම සහ සැලකිය යුතු අන්දමේ පදනම් බලපෑමෙහි සහාය ඇතිව ඉදිරි කාලය තුළ දී දේශීය උද්ධමනය පහළ යනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. ආනයනික සහ දේශීය උද්ධමනයෙහි අපේක්ෂිත වෙනස්වීම් මෙන්ම සැපයුම් තත්ත්වයන් වර්ධනය වීම ආදියෙහි ප්‍රතිඵලයක් වන රටේ සමස්ත උද්ධමනය,

2023 වසරේ දී තිරසාර පදනමකින් පහළ යනු ඇතැයි අපේක්ෂා කරන අතර, එමගින් අපේක්ෂිත නිර්-උද්ධමන මාවත සාක්ෂාත් කර ගැනීමට හැකි වනු ඇත.

මහ බැංකුවේ 'උද්ධමන ව්‍යාප්ති සටහන (Inflation Fan Chart)' මගින් කාර්තුමය පදනමින්, උද්ධමනය සඳහා වන පුරෝකථන විශ්‍රම්භ ප්‍රාන්තර (Confidence Intervals, CI) ආකාරයෙන් ඉදිරිපත් කරයි. උද්ධමන පුරෝකථනය වටා ඇති අවිනිශ්චිතතා විශ්‍රම්භ ප්‍රාන්තර මගින් පෙන්වනු ලබන අතර, පුරෝකථන කාල පරාසය ඉහළ යෑමත් සමග උද්ධමන පුරෝකථන පරාස වටා පවතින අවිනිශ්චිතතා විශාල වේ. කො.පා.මි.ද. (2021=100) මත පදනම් වූ වාර්ෂික ලක්ෂ්‍යමය මතුපිට උද්ධමනය සඳහා වන මහ බැංකුවේ නවතම පුරෝකථන උද්ධමන ව්‍යාප්ති සටහන ඇසුරින් රූප සටහන වි.ස. 1.3හි දැක්වා ඇත.

2022 වසරේ දී උපරිම අගයට පැමිණ ඇතැයි ඇස්තමේන්තු කර ඇති ගෝලීය උද්ධමනය, මුදල් ප්‍රතිපත්තිය සැලකිය යුතු ලෙස දැඩි කිරීම සහ එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම් මන්දගාමී වීම, සැපයුම් දාම යථා තත්ත්වයට පත් වීම සහ බලශක්ති හා වෙනත් වෙළඳ භාණ්ඩ මිල ගණන් පහළ යෑම හේතුවෙන් 2023 වසර තුළ දී පහළ ගොස් 2024 වසරේ දී තවදුරටත් අඩු මට්ටමක පවතිනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. රූප සටහන වි.ස. 1.4 මගින් තෝරාගත් රටවල මෑතකාලීන මුදල් ප්‍රතිපත්ති වාර්තා අනුව එම රටවල උද්ධමන පුරෝකථන නිරූපණය කෙරෙයි. එමගින් බොහෝ රටවල උද්ධමනය 2022 වසරේ දී එම මහ බැංකුවල උද්ධමන ඉලක්කවලට වඩා සැලකිය යුතු ලෙස ඉහළ ගොස් ඇති බව පෙන්වා දෙයි. කෙසේ වෙතත්, ශ්‍රී ලංකාවේ මෙන්ම මෙම රටවලද 2023 වසරේ දී වේගවත් නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලියක් අපේක්ෂා කරයි.

රූප සටහන වි.ස. 1.4
ගෝලීය වශයෙන් නිර්-උද්ධමන පුරෝකථන

මූලාශ්‍රය: ඇමරිකා එක්සත් ජනපදය 2023 මාර්තු පළ කරන ලද මුදල් ප්‍රතිපත්ති වාර්තාව; එක්සත් රාජධානිය 2023 පෙබරවාරි පළ කරන ලද මුදල් ප්‍රතිපත්ති වාර්තාව; යුරෝ කලාපය 2022 දෙසැම්බර් පළ කරන ලද යුරෝ කලාපයේ කාර්ය මණ්ඩල සාර්ව ආර්ථික පුරෝකථන; ඉන්දියාව 2022 සැප්තැම්බර් පළ කරන ලද මුදල් ප්‍රතිපත්ති වාර්තාව; නායිලන්තය 2022 සිව්වන කාර්තුවේදී පළ කරන ලද මුදල් ප්‍රතිපත්ති වාර්තාව

1

උද්ධමන අපේක්ෂා සහ උද්ධමන පුරෝකථනවල කාර්යභාරය

මනා ලෙස පාලනය වූ උද්ධමන අපේක්ෂා මගින් ද රටේ නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලිය ශක්තිමත් වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. උද්ධමන අපේක්ෂා මගින් ආර්ථිකයක පාර්ශ්වකරුවන් විසින් අනාගතයේදී මිල ගණන් වෙනස් වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කරන ආකාරය පිළිබිඹු කරයි. වර්තමානයේ සිදු කරන වියදම්, ණය ගැනීම් සහ ආයෝජන තීරණ කෙරෙහි උද්ධමන අපේක්ෂා මගින් බලපෑම් කළ හැකි බැවින් මහජනයාගේ අපේක්ෂා අනුව යම්තාක් දුරට සැබෑ උද්ධමනය රඳා පැවතීම හේතුවෙන් උද්ධමන අපේක්ෂා වැදගත් වේ. එම නිසා, මැදි කාලීන උද්ධමන ඉලක්කයට වඩා ආර්ථික නියෝජිතයින්ගේ දැනට පවතින උද්ධමන අපේක්ෂා වැඩි නම් එම අපේක්ෂා වෙනස් කිරීම සඳහා මහ බැංකුවක් විසින් පූර්ව සූදානමකින් යුතුව ගනු ලබන ක්‍රියාමාර්ග නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලියක ඇතුළත් වේ. 2022 වසරේ දී ශ්‍රී ලංකාවේ උද්ධමනය ඉහළ යෑමත් සමග උද්ධමන අපේක්ෂා යම් ප්‍රමාණයකට අස්ථාවර විය. කෙසේ වෙතත්, සුදුසු මුදල් ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාමාර්ග පූර්වෝපායික ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම මෙන්ම මැදි කාලීන උද්ධමන පුරෝකථන ප්‍රකාශයට පත් කිරීම ඇතුළුව කාර්යක්ෂම සහ විනිවිදභාවයෙන් යුතුව මුදල් ප්‍රතිපත්තිය සන්නිවේදනය කිරීමේ උපාය මාර්ග හේතුවෙන් මහජනතාවගේ අපේක්ෂිත උද්ධමන මට්ටම අඛණ්ඩව පහළ යෑමක් මෑතකදී නිරීක්ෂණය වූ අතර, එය මහ බැංකුවේ විශ්වසනීයත්වය ඉහළ නැංවීමට ද උපකාරී විය. නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලිය සාර්ථකව සිදු වීමත් සමග මහ බැංකුවේ උද්ධමන ඉලක්කයට අනුකූලව මැදි කාලීනව උද්ධමන අපේක්ෂා පාලනය කිරීම තවදුරටත් යහපත් වනු ඇත.

පුරෝකථනය කළ කෙටි හා මැදි කාලීන උද්ධමන ගමන් මග නිරන්තරයෙන් සන්නිවේදනය කිරීම නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලියේ ප්‍රධාන අංගයක් ලෙස පවතී. මේ සඳහා, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් මුදල් ප්‍රතිපත්ති විවරණයන්ගෙන් අනතුරුව ප්‍රකාශයට පත් වන මාධ්‍ය නිවේදනවල සහ සුදුසු පරිදි අනෙකුත් සන්නිවේදන ක්‍රම හරහා උද්ධමන ව්‍යාප්ති සටහන අඛණ්ඩව ප්‍රකාශයට පත් කරනු ඇත. මැදි කාලීන උද්ධමන පුරෝකථනය සහ උද්ධමන ඉලක්කය අතර

යම්කිසි වෙනසක් පවතී නම් ඒ සඳහා සුදුසු ප්‍රතිපත්තිය පියවර කඩිනමින් ගත යුතුය. උද්ධමන ගමන් මග පිළිබඳව නිරන්තරයෙන් හා විනිවිදභාවයෙන් යුතුව සන්නිවේදනය කිරීම, මිල ස්ථායීතාව යථා තත්ත්වයට පත් කිරීම සහ පවත්වා ගැනීම සඳහා වන මහ බැංකුවේ කැපවීම සහතික කිරීමේ යාන්ත්‍රණයක් ලෙස ද ක්‍රියා කරයි.

තවද, මහ බැංකුව විසින් 2023 වසරේ දෙවන භාගයේ සිට ඉදිරි දැක්මක් සහිත (forward looking) අර්ධ වාර්ෂික මුදල් ප්‍රතිපත්ති වාර්තාවක් ප්‍රකාශයට පත් කිරීම ආරම්භ කරනු ඇත. මෙම වාර්තාව මගින් ප්‍රධාන වශයෙන් උද්ධමනය සඳහා වන මැදි කාලීන පුරෝකථන සහ පුරෝකථන සඳහා තුඩු දුන් සාධක මෙන්ම ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද පුරෝකථනවලින් සැබෑ උද්ධමනය අපගමනය වී තිබේ නම් ඒ පිළිබඳ පැහැදිලි කිරීමක් ද සිදු කරනු ඇත.

ඉහත සාකච්ඡා කළ පරිදි මහ බැංකුව පිළිබඳ විශ්වාසනීයත්වය නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලිය සඳහා ප්‍රධාන සාධකයක් වේ. මෙමගින් උද්ධමන අපේක්ෂා පාලනය කිරීමට සහාය වනු ඇත. මහ බැංකුව පිළිබඳ විශ්වසනීයත්වය මහ බැංකුවේ ස්වාධීනත්වයට බෙහෙවින් සම්බන්ධ වේ. එහිදී, අපේක්ෂිත නව ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකු පනත බලාත්මක කිරීම මහ බැංකුවේ ස්වාධීනත්වය සහ විශ්වසනීයත්වය වර්ධනය කිරීමට විශාල දායකත්වයක් සපයනු ඇති අතර, එය වර්තමානයේ පවතින නිර්-උද්ධමන ක්‍රියාවලියට සහාය වී උද්ධමන අපේක්ෂා තවදුරටත් පාලනය කරනු ඇත.

මූලාශ්‍ර

1. Bernanke, B. S. (2002). Deflation: Making Sure "it" Doesn't Happen Here, Remarks by Governor Ben S. Bernanke Before the National Economists Club, Washington, DC November, 21.
2. International Monetary Fund (IMF), (2023). World Economic Outlook Update Jan 2023: Inflation Peaking amid Low Growth, Washington, DC: International Monetary Fund.
3. Nelson, E. (2007). The Great Inflation and Early Disinflation in Japan and Germany. International Journal of Central Banking, 3(4), 23-76.
4. Rogoff, K. (2004). Globalization and Global Disinflation, Federal Reserve Bank of Kansas City conference on Monetary Policy and Uncertainty: Adapting to a Changing Economy.